

смаки учнів, поглиблює їх знання, розвиває їх творчі здібності, виховує почуття краси. Раціональна організація позакласної гурткової роботи сприяє більш глибокому і всебічному розвитку учнів з інтелектуальними порушеннями, допомагає позитивно вирішувати завдання корекції і компенсації наявних порушень психофізичного розвитку.

Перспектива дослідження. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в удосконаленні змісту гурткової роботи для учнів з інтелектуальними порушеннями різних вікових груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Липа В. А. Основы коррекционной педагогики : учеб. пособ. Донецк : Лебідь, 2002. 327 с.
2. Миронова С. П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ імені І. Огієнка, 2008. 204 с.
3. Миронова С. П., Гаврилов О. В., Матвеева М. П. Основы коррекционной педагогики : навч. посіб. / за заг. ред. С. П. Мироновой. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ імені І. Огієнка, 2010. 264 с.

Ярмоленко Наталія Вікторівна

Вихователь комунального закладу
«Прилуцька спеціальна школа»

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ

У статті здійснено аналіз робіт науковців з проблематики естетичного виховання. Висвітлено причини естетичного відставання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Наголошено на систематичності й важливості цього напрямку роботи в спеціальних закладах середньої освіти. Підкреслено важливість всіх шкільних предметів у естетичному розвитку дітей з порушеннями інтелекту.

Ключові слова: естетичний розвиток, учні з інтелектуальними порушеннями.

Yarmolenko Natalia Viktorivna

Educator of a communal institution
«Prylutska spetsialna shkola»

FEATURES OF AESTHETIC DEVELOPMENT OF STUDENTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

The article analyzes the work of scientists on the issue of aesthetic education. The reasons of aesthetic retardation of children with intellectual disabilities are highlighted. Emphasis is placed on the regularity and importance of this area of work in special secondary education institutions. The importance of all school subjects in the aesthetic development of children with intellectual disabilities is emphasized.

Keywords: aesthetic development, students with intellectual disabilities.

Постановка проблеми. Естетичне виховання учнів спеціальних закладів середньої освіти є значною педагогічною проблемою у зв'язку із їх відхиленнями в інтелектуальному розвитку і відносно слабкими можливостями до самостійної творчості.

Актуальність. Проблема формування естетичних смаків у школярів із порушеннями інтелекту висвітлювалася у дослідженнях В. Бондаря, І. Groшенкова, І. Дмитрієвої, Г. Дульнева, І. Єременка, О. Мамічевої, В. Синьова та інші. Науковці наголошували на проблемності формування естетичних почуттів у дітей цієї категорії. Автори відмічали, що під впливом нових ціннісних орієнтирів спеціальна педагогіка повинна приділяти значну увагу питанням виховання дітей з особливими освітніми потребами задля формування активної, всебічно розвиненої людини, підготовленої до життя й посильної участі в суспільно-корисній праці, особистості, здатної до успішної адаптації та соціалізації.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей естетичного виховання дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.

Виклад основного матеріалу. У процесі естетичного розвитку та виховання школярів із порушеннями інтелекту варто враховувати особливості їхнього естетичного сприймання, а саме: такі діти часто не розрізняють прекрасне й потворне, красиве й некрасиве; характерною ознакою таких учнів є фрагментарне сприймання, якому властиві дифузність і невибірковість; їм складно аналізувати, синтезувати та порівнювати; у цих дітей низький рівень мовленнєвої активності та відсутній достатній життєвий досвід і знання.

Ці особливості естетичного сприймання обумовлюють труднощі, яких діти з інтелектуальними порушеннями зазнають під час осмислення прекрасного в мистецтві й дійсності. Невміння визначати авторський замисел у творах мистецтва, розуміти роль і значення окремих виражальних засобів спричиняють виявлення несуттєвих відношень і зв'язків під час осмислення змісту й ролі художнього образу і як наслідок – недостатньо адекватне його сприймання і розуміння.

Художньо-естетичні інтереси учнів цієї категорії мають поверховий і нестійкий характер. Якість художньо-естетичних знань характеризується низьким рівнем усвідомленості, повноти, міцності, систематизованості, узагальненості й конкретності. Якщо з віком і спостерігається позитивна тенденція до покращення якості естетичних знань, вона незначна й пов'язана

не стільки з естетичним розвитком учнів, скільки з активізацією їхніх пізнавальних процесів і збагаченням життєвого досвіду.

Поряд з цим у школярів із порушеннями інтелекту не завжди адекватно й зі значним запізненням формуються естетичні оцінки. Як правило, вони обумовлені зовнішніми ознаками й не виходять за межі суджень «подобається» – «не подобається», «гарне» – «негарне». Незважаючи на те, що естетична цінність виступає основним мотивом вияву емоційно-особистісного ставлення до об'єктів мистецтва й дійсності, її розуміння й вербалізація мають поверховий і примітивний характер.

Під впливом системи корекційно-виховного впливу у школярів виявляється позитивна вікова динаміка розвитку естетичного сприймання, естетичних смаків і потреб, естетичних почуттів. Значна кількість учнів оволодіває елементами художньої творчості й реалізує свої здібності в галузі мистецтва. Необхідно зазначити, що в окремих дітей можуть бути виявлені помітні обдарованості у тій або іншій галузі мистецтва.

Важливу роль у шкільному плані естетичного виховання розумово відсталих учнів відіграють географія, природознавство, історія, оскільки під час вивчення цих предметів перед школярами з порушеннями інтелекту оживають яскраві картини життя людей різних часів і країн, їхні погляди, звичаї, багатство й краса природи. Між тим, така дитина спочатку не здатна самотійно побачити цю естетику і вчителю необхідно розвивати та удосконалювати спостережливість учнів уже з перших етапів навчання.

Сутність корекційно-виховної роботи полягає в тому, щоб навчити школярів бачити красу навколишньої дійсності, сформувати в них естетичне ставлення до людини та природи рідного краю. Важливо досягти логічного й образно-емоційного пізнання в їхній єдності, активізувати отримані образні враження про ті чи інші події та явища, розвинути естетичне почуття до них і адекватну емоційно-особистісну оцінку. Лише за такого підходу будуть задіяні усі резерви інтелектуального й чуттєвого пізнання дитини з порушеннями інтелектуального розвитку щодо змісту певного навчального матеріалу.

Особливе місце серед навчальних дисциплін посідають предмети естетичного циклу – музика, образотворче мистецтво, література. Завдяки особливостям свого впливу на дитину (чуттєва безпосередність, ідейна спрямованість, спонукальна сила) мистецтво, як ніяка з інших форм суспільної свідомості, є найефективнішим засобом естетичного виховання.

Художня література є найбільш освоєним спеціальною школою засобом естетичного розвитку учнів. Читання художніх творів (оповідань, казок, віршів ліричного характеру), організація самостійного читання, складання переказів, творів, різноманітні творчі роботи (наприклад, за картиною) сприяють формуванню уміння розуміти естетичні цінності, розвитку естетичних емоцій, естетичного ставлення до дійсності та мистецтва. Важливо прагнути правильності, швидкості, виразності та свідомості читання, а також розвивати в учнів зв'язне усне мовлення.

І. Дмитрієва підкреслює доцільність роботи над аналізом виражальних засобів художнього твору шляхом вербального зіставлення ознак порівнюваних предметів, явищ, актуалізації уявлень, наявних в учнів, елементарного пояснення метафор, порівнянь тощо [2].

Значний естетичний потенціал мають уроки образотворчого мистецтва. Це зумовлено як самою природою сприймання образотворчого мистецтва, так і тим, що образотворча діяльність є однією з найдоступніших для учнів з інтелектуальними порушеннями форм творчості. Заняття з образотворчого мистецтва дають можливість ефективно розвивати в учнів почуття прекрасного, формувати уявлення про візуальне мистецтво, знайомити з його роллю у житті людей, з образною мовою різних видів і жанрів мистецтва, розвивати адекватне емоційно-естетичне ставлення до предметів і явищ навколишнього світу й творів образотворчого мистецтва, інтерес до художньої творчої діяльності, здатність до сприймання, розуміння й відтворення художніх образів.

Т. Борщаговська стверджує, що істотний вплив на естетичний розвиток дітей справляють картини, художні ілюстрації, зразки декоративно-прикладного мистецтва, архітектури, скульптури. На її думку, робота з художніми ілюстраціями та репродукціями має проводитися на кожному уроці безпосередньо перед малюванням з натури, декоративним і тематичним малюванням [1].

Музиці належить чи не найважливіша роль у керівництві почуттями та настроями дитини, адже саме музика й співи становлять природну потребу людини, яка виявляється вже у ранньому дитинстві. Заняття музикою створюють об'єктивні умови для розвитку музичного сприймання та художніх здібностей. Для дітей з порушеннями інтелекту, ця обставина набуває непересічного значення, оскільки їхні виконавські можливості досить обмежені. Емоційні реакції на музичні твори в таких учнів порівняно з їхніми нормо-

типovими однолітками є загальними та недиференційованими. Емоційний відгук виражається частіше за все лише у формі радощів чи суму, а більш тонкі нюанси почуттів виявляються дуже рідко.

Незважаючи на це, під впливом системних цілеспрямованих занять в учнів, як правило, формуються естетичний смак до музики, вміння слухати й розуміти її, формується уявлення про музичні твори, їх характер, побудову, виражальні засоби, підвищується рівень емоційної чутливості, розвивається музичний слух. Згодом у дітей з'являються улюблені вокальні та інструментальні твори, вони опановують, навички хорового співу.

Особливу увагу під час добору музичного матеріалу варто приділяти народним пісням як найважливішому складнику духовної культури українського народу. Завдяки знайомству з народною творчістю в учнів формується любов до Батьківщини, розуміння національних звичаїв, обрядів, традицій тощо.

Висновки. Отже, врахування індивідуальних показників психофізичного розвитку кожної дитини з порушеннями інтелекту, творчий підхід в організації навчання та виховання учнів цієї категорії сприятимуть їхньому естетичному розвитку.

Перспектива дослідження. Подальшою перспективою нашого дослідження є розроблення методичних рекомендацій з естетичного розвитку учнів з порушеннями інтелектуального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борщоговська Т. А. Театралізовані ігри як засіб розвитку творчих здібностей дошкільнят. *Палітра педагога*. 2003. № 1. С. 21–25.
2. Дмитрієва І. В. Шляхи естетичного виховання розумово відсталих школярів. *Дефектологія*. 2006. №3. С. 35–39.